

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ННІ ФЕМ ІМЕНІ ОЛЕГА БАЛАЦЬКОГО
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

До захисту допускається
Завідувач кафедри

проф.В.М.Боронос

« ____ » _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

НА ТЕМУ:

«Управління банківськими кредитними ризиками як елемент забезпечення
національної економічної безпеки»

Освітній рівень “Магістр”

Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Науковий керівник роботи:

(підпис)

Л.С. Захаркіна

Студент:

(підпис)

В.М. Новіков

Група:

Ф.м-81онп

Суми 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИ ЦТ ВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.
_____ В. М. Борнос
« ____ » _____ 2020 р.

**ЗАВДАННЯ
до дипломної роботи**

Студент (-ка) групи Ф.м – 81онп інституту фінансів, економіки та менеджменту спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Новіков Володимир Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: «Управління банківськими кредитними ризиками як елемент забезпечення національної економічної безпеки»

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від « ____ » _____ 2020 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи « ____ » _____ 2020 р..

Вихідні дані до роботи: теоретичні напрацювання науковців, наукові статті, нормативно-правові акти, статистична інформація

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці):

- дослідити вплив кредитного ризику на функціонування банківської системи та національної економіки;
- проаналізувати підходи науковців щодо трактування поняття «кредитний ризик», дослідити його сутність, види та чинники виникнення;
- проаналізувати методичні підходи до управління кредитним ризиком;
- оцінити рівень кредитного ризику АТ «Креді Агріколь банк».

Дата видачі завдання: « ____ » _____ 2020 р.

Керівник дипломної роботи: Захаркіна Л. С.

(підпис)

Завдання прийнято до виконання « ____ » _____ 2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 46 с., 10 рис., 13 табл., 54 джерел посилань.

Мета роботи: проаналізувати вплив кредитного ризику на функціонування банківської системи та національної економіки.

Предмет дослідження: управління кредитним ризиком, який виникає у процесі економічних відносин між банком та позичальником та наслідками для фінансової стійкості банківської системи.

Об'єктом дослідження є підходи і методи управління та мінімізації кредитного ризику банку.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані теоретичні методи, а саме опис сутності та форм кредитного ризику, аналіз, порівняння та узагальнення підходів щодо управління кредитним ризиком у системі забезпечення національної економічної безпеки та можливості його уникнення. Серед емпіричних методів дослідження використовувались математичні та статистичні методи дослідження впливу кредитного ризику на прибутковість АТ «Креді Агріколь банк», напрацювання підходів, щодо підвищення якості управління кредитним ризиком банку.

Структура роботи. У *першому розділі* було проаналізовано підходи науковців, щодо сутності кредитного ризику банку, його видів та чинників існування, розглянуто законодавчі способи регулювання такого ризику.

У *другому розділі* розглянуто методичні підходи до управління кредитним ризиком, засоби оцінки та інструменти його мінімізації.

У *третьому розділі* досліджено динаміку розвитку банківської системи та кредитного сектору економіки, окремо розглянуто структуру кредитного портфеля Креді Агріколь банку, проведено регресійний аналіз щодо впливу показників кредитної діяльності на якість кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь банк», запропоновано практичні рекомендації по підвищенню якості управління кредитним ризиком в Україні.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, БАНК, БАНКІВСЬКА СИСТЕМА,
ПОЗИЧАЛЬНИК, КРЕДИТ, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, ПРОБЛЕМНІ
КРЕДИТИ, КРЕДИТНИЙ РИЗИК

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	7
1.1 Поняття та сутність кредитного ризику банків як загрози національній економічній безпеці	7
1.2 Законодавче регулювання кредитного ризику банків	13
2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ ТА ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	16
2.1 Теоретичні підходи щодо управління кредитним ризиком банків та забезпечення економічної безпеки держави	16
2.2 Основні методики оцінки кредитного ризику банків	20
2.3 Методичні інструменти управління кредитним ризиком банку	25
3 ПРАКТИЧНІ ПРИКЛАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ ДЛЯ ГАРАНТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	27
3.1 Аналіз динаміки розвитку кредитної діяльності банків в Україні	27
3.2 Аналіз кредитної діяльності АТ «Креді Агріколь банк»	31
3.3 Практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління кредитним ризиком банків для гарантування національної економічної безпеки	38
ВИСНОВКИ	40
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Поняття кредитного ризику є важливим питанням, яке потребує дослідження, адже одним з елементів такого ризику є поява стрімко зростаючої частки протермінованих кредитних зобов'язань, що посилює ризик ліквідності банку та рівень його платоспроможності, при цьому погіршується структура його кредитного портфеля та інвестиційна привабливість. Активні операції банків з надання кредитів юридичним та фізичним особам є найбільш ризиковим видом операції, у даному випадку неможливо бути абсолютно впевненим у поверненні наданих позичальнику коштів, хоча за їх рахунок формується банківський прибуток.

Підвищення банками стандартів щодо кредитних операцій в Україні відіграють вирішальну роль у зменшенні обсягів проблемних кредитів та розвитку кредитного ризику.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – аналіз впливу кредитного ризику на стабільне функціонування банківської системи та національної економіки

Завдання дослідження:

- розглянути підходи вчених щодо трактування поняття «кредитний ризик», його сутності, видів та чинників виникнення;
- дослідити закони та нормативні акти, якими регулюється питання кредитного ризику банку, які інституції регламентують рівень кредитного ризику;
- провести аналіз теоретичних підходів вчених щодо управління та мінімізації рівня кредитного ризику;
- проаналізувати та порівняти методи оцінки кредитного ризику банків;
- провести аналіз сучасного стану кредитних ресурсів банківської системи, дослідити в динаміці структуру кредитного портфеля Креді Агріколь банку;
- провести статистичне дослідження впливу показників кредитного ризику на прибутковість АТ «Креді Агріколь банк»;
- проаналізувати існуючі, та запропонувати рекомендації щодо підвищення якості управління кредитним ризиком банку.

Предмет дослідження: управління кредитним ризиком, який виникає у процесі економічних відносин між банком та позичальником та наслідками для фінансової стійкості банківської системи.

Об'єктом дослідження є підходи і методи управління та мінімізації кредитного ризику банку.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані теоретичні методи, а саме опис сутності видів та форм кредитного ризику, аналіз, порівняння та узагальнення підходів щодо управління кредитним ризиком та можливості його уникнення. Серед емпіричних методів дослідження використовувались математичні та статистичні методи дослідження впливу кредитного ризику на прибутковість АТ «Креді Агріколь банк», напрацювання підходів, щодо підвищення якості управління кредитним ризиком банку.

Структура роботи. У *першому розділі* було проаналізовано підходи науковців, щодо сутності кредитного ризику банку, його видів та чинників існування, розглянуто законодавчі способи регулювання ризику.

У *другому розділі* розглянуто методичні підходи до управління кредитним ризиком у системі забезпечення національної економічної безпеки, засоби оцінки та інструменти його мінімізації.

У *третьому розділі* досліджено динаміку розвитку банківської системи та кредитного сектору економіки, окремо розглянуто структуру кредитного портфеля Креді Агріколь банку, проведено регресійний аналіз щодо впливу показників кредитної діяльності на якість кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь банк», запропоновано практичні рекомендації по підвищенню якості управління кредитним ризиком в Україні.

Фактологічна основа роботи: матеріали періодичних видань, закони та нормативні акти, публікації науковців по кредитній тематиці, методичні вказівки, дані статистичної звітності банків України, звіти з офіційного сайту Креді Агріколь банку.

Апробація дослідження здійснювалася під час доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Економічні проблеми сталого розвитку» імені проф. Олега Балацького, 28-29 квітня 2020 р. Матеріали дослідження опубліковано в науковому фаховому виданні «Вісник Сумського державного університету». Серія: Економіка. 2019. №1. с. 53-63 [22].

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1.1 Поняття та сутність кредитного ризику банків як загрози національній економічній безпеці

Питання національної економічної безпеки останнім часом стає все більш актуальним та досліджуваним. Це пов'язано як внутрішніми факторами розвитку кожної держави, так і зовнішніми викликами сучасного світу, зокрема доцільно згадати фінансову кризу 2008 р., сучасні наслідки пандемії коронавірусу COVID-19 і т.д. У таких умовах розвитку економіка кожної держави повинна мати запас міцності що буде слугувати «... запорукою стабільного розвитку держави, базовою передумовою підвищення її конкурентоздатності у зовнішньому середовищі» [1, с. 26].

Поняття національної економічної безпеки досить широке. В Україні відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки 2013 [2] складовими економічної безпеки є: «...виробнича, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова, демографічна безпеки» [2]. У свою чергу, кожна з зазначених складових вміщує в собі декілька підскладових.

У цьому дослідженні сфокусуємо увагу на питанні фінансової безпеки національної економічної безпеки, що зумовлено значним ростом кількості проблемних кредитів у банках, частка яких серед кредитного портфеля вітчизняних банків стрімко зростає у 2018 р. до 57,39% з 21,21% у 2017 р. і на сьогодні продовжує перевищувати більше 50% усіх кредитів [26]. Різкий ріст кількості проблемних кредитів провокує зростання кредитних ризиків, зокрема ризику неповернення кредитних ресурсів позичальниками. Банківський сектор втрачає запас міцності. В умовах економічної нестабільності, погашення кредитів як бізнесом, так і звичайними громадянами є проблематичним та у випадку банкрутства – неможливим, від цього банки недоотримують прибутки, не можуть забезпечити необхідний рівень ліквідності та фінансової незалежності.

Отже, однією з найважливіших проблем, пов'язаних із реалізацією кредитних послуг комерційних банків та контролю за їх якістю, залишається

проблема побудови системи ефективного керування кредитними ризиками [3, 4, 5, 6].

Банки, які ведуть господарську діяльність, напряму пов'язані з виникаючими різного роду ризиками, як внутрішніми так і зовнішніми. Основним напрямком роботи менеджменту банку є ефективне управління такими ризиками. Проведення активних операцій, які передбачають вилучення коштів з банку для отримання доходу є основною причиною появи кредитних ризиків. Тому для зведення таких ризиків до мінімуму банківські установи створюють механізми прогнозування, виявлення та відповідного реагування на них, ризики мають оцінюватися за масштабом негативних наслідків для роботи банків, для цього мають створюватися методики їх оцінки та мінімізації збитків для банків [7, 8].

Поняття кредитного ризику є важливим питанням, яке потребує дослідження, адже «одним з елементів такого ризику є поява стрімко зростаючої частки протермінованих кредитних зобов'язань, що посилює ризик ліквідності банку та рівень його платоспроможності, при цьому погіршується структура його кредитного портфеля та інвестиційна привабливість» [22].

Останнім часом на економічній безпеці держави акцентується більше уваги та ширше досліджується, тому захист національних в плані економічної безпеки країни є особливо актуальним [9].

На думку Акімової Л. М. «економічна безпека – це базова складова національної безпеки, її фундамент і матеріальна основа і, разом з тим, як взаємопов'язана система певних рівнів» [9]. Це означає, що стан національної безпеки держави залежить від життєздатності економіки, її ефективності, мобільності та конкурентоспроможності [1, 9, 10].

Кризові явища в економіці України свідчать про високий рівень вразливості економічної системи та її залежність від негативного впливу зовнішніх дестабілізуючих чинників. Загрози національній безпеці України в області фінансових відносин створюють максимальний негативний вплив на рівень економічної безпеки держави, особливо це стосується загроз у сферах валютної, банківської та боргової безпеки [11].

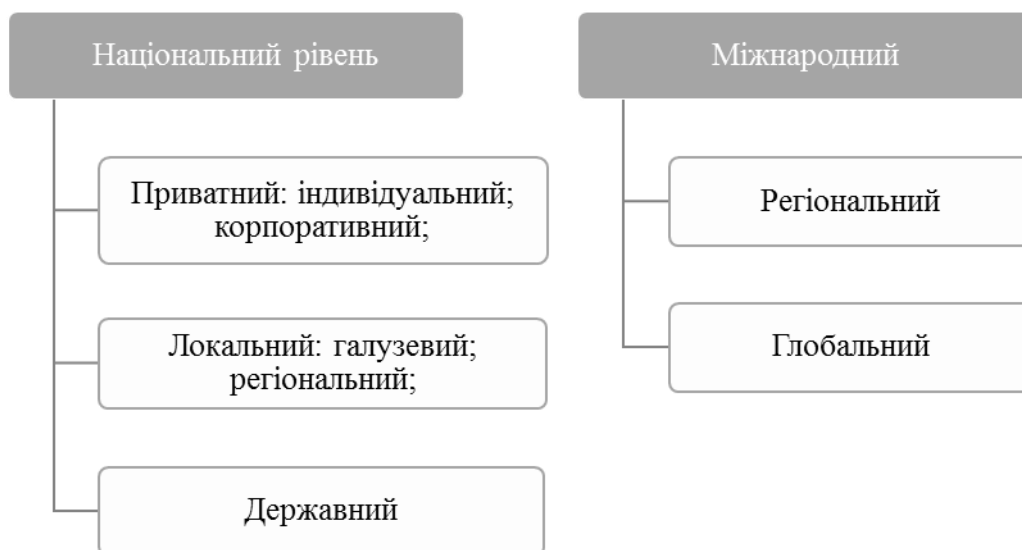

Рисунок 1.1 – Рівні економічної безпеки України (сформовано автором на основі [9])

Відповідно до Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері від 15 серпня 2012 р. № 569 [10], формування та запровадження дієвого механізму державного управління фінансовими ризиками, спрямованого на мінімізацію наслідків кризових явищ та їх запобігання, забезпечує ефективне функціонування економічної системи України та її розвиток.

З досліджень науковців відомо, що фінансові ризики в системі економічної безпеки України доцільно поділити на ризики в сферах банківської, валютної, грошово-кредитної, боргової, бюджетної безпеки та безпеки небанківського фінансового ринку. Особливої уваги заслуговують кредитні ризики, присутні у банківській сфері [11].

Варто зазначити, кредитні ризики, які існують у банківській системі напряму впливають на погіршення стійкості та прибутковості банків. Як відомо економічна безпека держави може гарантуватися за рахунок стабільного функціонування банківського сектору, який забезпечує підприємців кредитними ресурсами для їх стабільного існування та розвитку. В умовах економічної кризи, погашення кредитів як бізнесом, так і звичайними громадянами є проблематичним та у випадку банкрутства неможливим, від цього банки втрачають прибутки, не можуть забезпечити необхідний рівень ліквідності та фінансової безпеки.

За визначенням Ефименко Т. І. «Кредитний ризик — це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-

якої фінансової угоди з банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання» [12, с. 496; 13].

Гаркуша Ю.О. та Сполітак Є. І., визначають «...кредитний ризик – як ймовірність часткового або повного невиконання, встановлених між позичальником і банком та закріплених кредитним договором, зобов'язань, що спричиняє недоотримання банком очікуваних доходів, або отримання збитків від проведення кредитної операції». Розкриваючи поняття з такого боку бачимо суб'єктів, таких як банк та позичальник, а також об'єкт у вигляді кредиту над яким виконується операція. У визначенні засвідчується можливість непогашення кредиту та відповідні наслідки для банку [14].

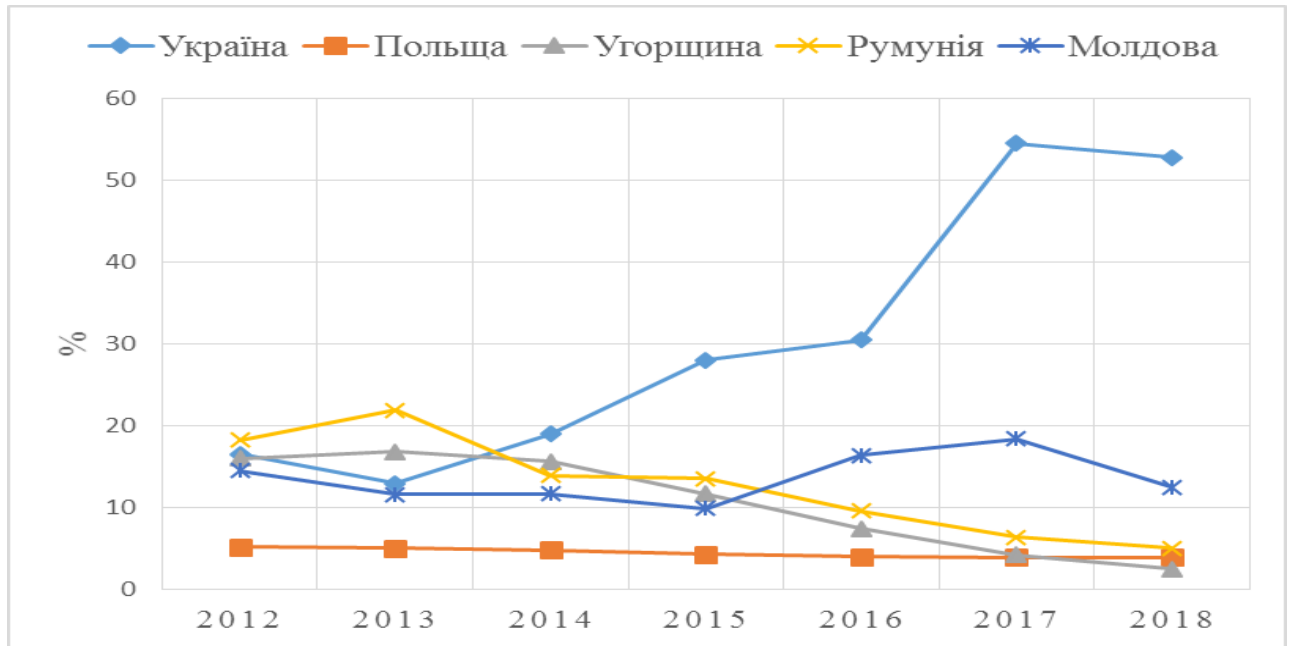
Різні аспекти роботи банків щодо проведення операцій з фізичними, юридичними особами, або державою, робота з окремим позичальником, або кредитним портфелем групи осіб однаково тісно йде з ризиком неповернення коштів [15].

До кредитних ризиків відносяться такі його види:

- ризик несплати за кредитом, ризик того, що кредитна угода боржником не буде виконаною (сума кредиту буде виплачена не в повному обсязі, або пізніше встановленого терміну, це і стосується виплати відсотків).
- ризик протермінування платежів (ліквідності), означає невиконання відсотків вчасно та затримку у виплаті тіла кредиту (кількість ліквідних коштів у банку може зменшитись, що провокує ризик непогашення за кредитом).
- ризик забезпечення кредиту, який не виникає самостійно, а розглядається лише у випадку настання ризику несплати за кредитом. Дохід, який банк отримує від реалізації забезпечення по кредиту може бути недостатнім, у такому разі боргові вимоги до позичальника не задоволені у повному обсязі [16].

Виділяють такі форми кредитного ризику як індивідуальний та портфельний. Індивідуальний кредитний ризик передбачає взаємовідносини банку з окремим боржником, кредитувальником або емітентом акцій, облігацій чи інших видів цінних паперів. Така форма кредитного ризику бере до уваги можливість погашення боргу окремого боржника по кредиту у встановлені терміни та у повному обсязі, тобто визначає його кредитоспроможність.

Портфельний кредитний ризик є середньозваженою величиною ризику за кредитною угодою сукупного кредитного портфеля з клієнтом [15].

Рисунк 1.2 – Частка непрацюючих позик у кредитному портфелі банків України та сусідніх країнах (побудовано автором на основі [17])

Щоб визначити яких форм набуває кредитний ризик варто оцінити розміри банківських втрат через неповернення, або несвоєчасне погашення боржником основної суми кредиту та відсотків за ним. Також варто зазначити, що на розміри такого ризику сильно впливають різного роду чинники та їх специфіка, через що ймовірність збитку посилюється. Спровокувати кредитний ризик можуть валютний, інфляційний та процентний ризики. Причинами їх впливу зазвичай є порушення економічного порядку в країні, наявність кризових явищ в економіці, які напряду впливають на фінансову дієздатність боржника [18].

Для того, щоб кредитні ризики піддавались кращому управлінню та були менш відчутними для банківської системи банківський менеджмент передбачає використання таких методів як: диверсифікація, лімітування, страхування, резервування, та інші.

Як відомо поняття кредитного ризику має значну схожість з фінансовим ризиком, адже це ймовірність втрати вкладеного в актив капіталу. Щоб краще дослідити зазначені поняття скористаємося програмою Google Trends (рис. 1.3) для аналізу частоти їх пошукових запитів.

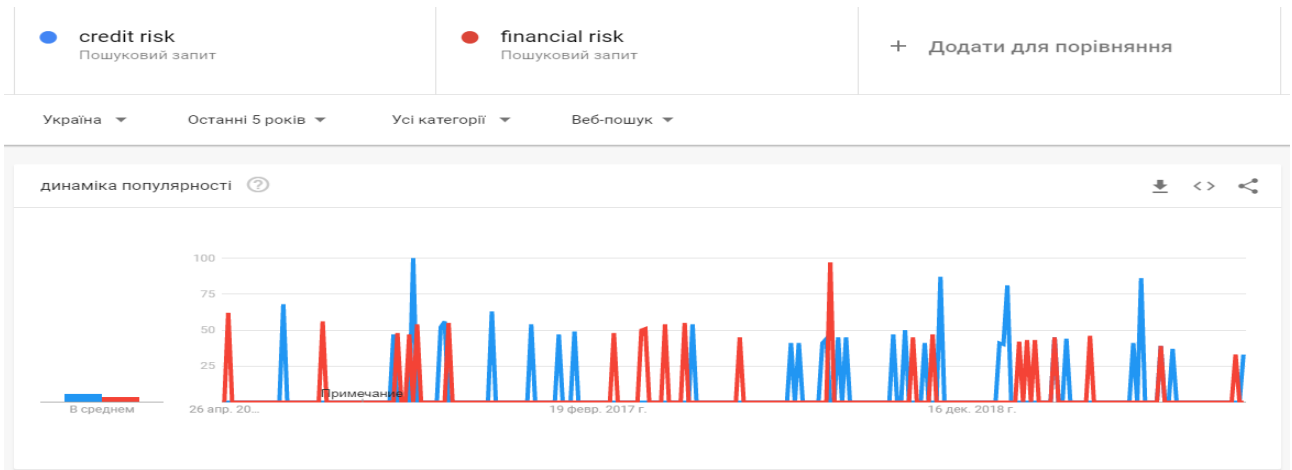

Рисунок 1.3 – Частота застосування термінів «credit risk» та «financial risk» в Україні (складено автором на основі [46])

Як видно із зображення в Україні розповсюдження в наукових джерелах таких понять є приблизно однаковим. Протягом останніх років можна помітити незначне зниження кількості запитів термінів «credit risk» та «financial risk», але збільшення їх частоти, попередніми роками спостерігається протилежна ситуація. Протягом усього досліджуваного періоду запит за терміном «credit risk» є більш популярним за «financial risk».

Розглянувши частоту запитів понять «credit risk» та «financial risk» на світовому рівні (рис. 1.4), можемо підтвердити, що запити по цих термінах мають циклічний характер, на світовому рівні пошук за терміном «credit risk» є вищим за «financial risk», як і по Україні.

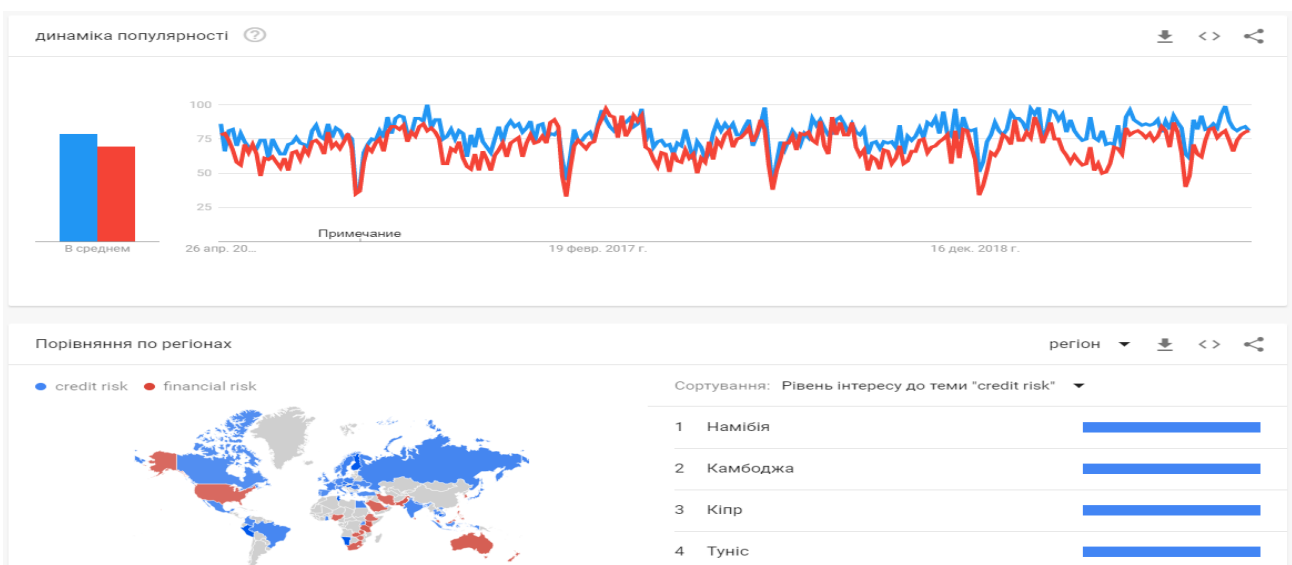

Рисунок 1.4 – Частота застосування термінів «credit risk» та «financial risk» у світі (складено автором на основі [46])

1.2 Законодавче регулювання кредитного ризику банків

Суб'єктом, який займається регулюванням та здійснює нагляд та контроль за діяльністю комерційних банків, є Національний банк України. Функціональним обов'язком цього органу є підтримка стабільності та розвиток банківського сектору в Україні, підтримка його ліквідності та платоспроможності. Одним з важливих елементів нагляду є контроль за дотриманням банками встановлених нормативів щодо допустимого рівня кредитного ризику, та професійне управління.

Як зазначає Подчесова В. Ю. «головними інституціями в Україні, які регламентують порядок управління кредитним ризиком, є: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, які розробляють та затверджують законодавчі і нормативно-правові акти щодо здійснення кредитної діяльності, а також самі банківські установи, які формують внутрішні положення кредитної політики». Якщо брати до уваги Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку та Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг, до їх обов'язків відноситься управління окремого кола питань обігу фінансових ресурсів, а саме випуск та обіг на ринку первинних та вторинних цінних паперів, залучення їх банками для проведення кредитних угод [19].

До нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється управління та нагляд за рівнем кредитного ризику банків є Закон України «Про банки та банківську діяльність від 07.12.2000» [20], який має на меті забезпечення стабільного розвитку банківської системи, надання можливості банкам вільно конкурувати шляхом якісного надання власних послуг, інтереси вкладників та клієнтів мають бути забезпечені законом, економіка країни має бути забезпечена необхідними умовами. Варто відзначити Постанову Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06. 2016 р. № 351 [21], згідно якої кредитний ризик визначається як «розмір очікуваних втрат (збитків) за активом внаслідок дефолту боржника/контрагента».

Згідно встановленого Положення «банк самостійно визначає розмір кредитного ризику позичальника на індивідуальній та груповій основі будь то фізична, юридична особа, фінансова, чи бюджетна установа» [22]. Банком

аналізуються надані клієнту кредити, інвестиційні вкладення в інші установи, фінансової та господарської дебіторської заборгованості для того, щоб позичальника можна було віднести до певного класу надійності боржників з подальшим прийняттям рішення про надання кредиту позичальнику чи відмові йому, для забезпечення себе від можливого кредитного ризику [15; 22, с. 57].

Відповідно до Положення № 351 кредит вважається проблемним, або непрацюючим, якщо за ним є вірогідність дефолту (можливість дефолту 100%). У випадку наявності непрацюючого кредиту у юридичної особи – вона вноситься до 10 класу, якщо мова йде про фізичну особу, то їй присвоюється 5 клас боржника. Тобто кредит отримує статус проблемного у випадку несплати боргу за ним протягом 90 днів, для банків 30 днів, або якщо у банку є сумніви у повному його погашенні не беручи до уваги вартість забезпечення [23].

Положення також передбачає:

- для перевірки фінансового стану клієнтів банку має місце використання стандартизованих підходів (для перевірки юридичних осіб застосування скринінгової економетричної моделі, для перевірки інших кредитувальників – залучення абсолютних та відносних показників);
- розширення групової (портфельної) оцінки активів та визначення основних критеріїв такої оцінки.
- покращені вимоги до переліку забезпечення та умов його задовільності. Зокрема, із переліку застави було видалено майнові права (виключенням є майнові права на депозити), яку банки враховують у момент визначення ризиків за кредитом [7, 21, 24].

Також до нормативних документів можна віднести Закон України “Про фінансову реструктуризацію” від 14.06.2016 № 1414-VIII [25], згідно якого «проведення реструктуризації протермінованої заборгованості банкам щодо надійних позичальників, у котрих виявлені фінансові обмеження, буде більш дієвим. Хоча використання такого механізму передбачає самостійність роботи банків по зниженню проблемної заборгованості і не є досить ефективним у зменшенні великих обсягів безнадійних активів, увага має бути зосереджена на розвитку інфраструктури застосування і цього механізму також» [22].

Варто сказати, що кредитний ризик, згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України, оцінюється за допомогою нормативів, представлених на рисунку 1.5.

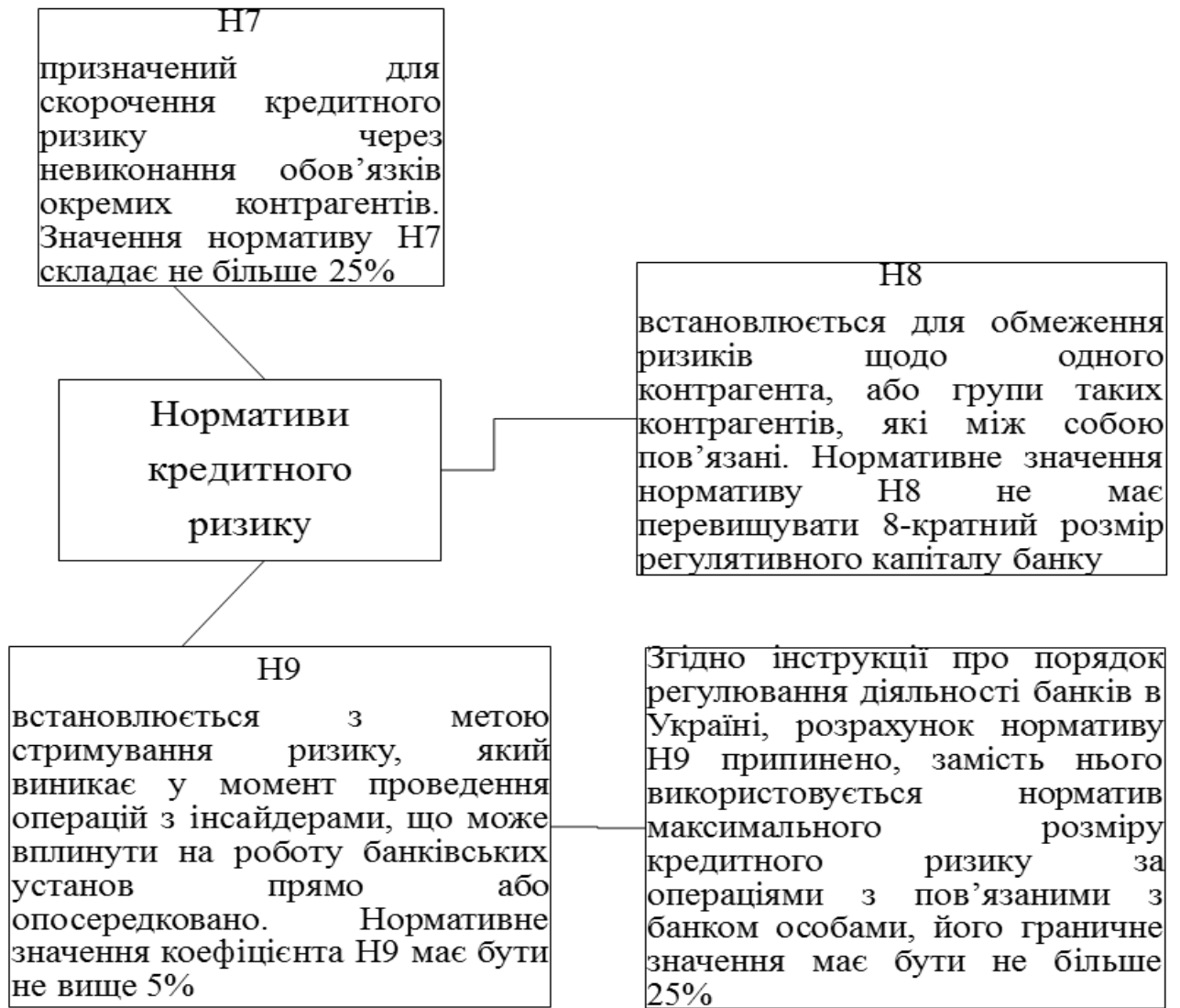

Рисунок 1.5 – Нормативи кредитного ризику (складено автором на основі [26])

Як зазначає Яременко О. Р., Національний банк України прийняв такі нормативні документи як: «Рекомендації щодо роботи банків з позичальниками – фізичними особами, які мають заборгованість за споживчими кредитами та потрапили в скрутне фінансове становище» ці закони були підтримані постановою Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 461 для уникнення кредитного ризику та поліпшення якості кредитного портфеля банків [27, 28].

Такими законодавчо встановленими документами впроваджуються заходи, які створюють необхідні умови для того, щоб виконання обов'язків боржника за кредитом було забезпечено.

2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ ТА ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1 Теоретичні підходи щодо управління кредитним ризиком банків та забезпечення економічної безпеки держави

Базовою умовою для управління кредитним ризиком є розроблена та затверджена банком кредитна політика. Банки розробляють та беруть за основу своєї діяльності кредитну політику для того, щоб процеси планування, регулювання, контролю, раціональної організації взаємовідносини між банком та його позичальниками щодо взаємного обігу грошових ресурсів відбувались раціонально та якісно [7].

Держава, як суб'єкт управління, займається регулюванням кредитного ризику де за основу покладені наступні методи: розробка рекомендацій банківським установам, затвердження положень з основних проблем щодо збору проблемних боргів та запровадження тимчасових адміністрацій у проблемні банківські установи [28].

Серед науковців, які вивчають дану проблему, існують різні точки зору щодо управління та мінімізації кредитного ризику. Дослідженню впливу кредитного ризику на показники роботи банків присвячувались праці низки учених.

Зокрема Н. Е. Аванесова «розглядає світовий досвід управління кредитним ризиком на основі класифікаційних моделей та можливість розробки відповідної моделі для перехідної економіки України. Автор наводить якість кредитного портфеля на основі сформованої кредитної політики, вказує фактори, які впливають на нього. Важливим елементом при формуванні кредитного портфеля виступає кредитна ставка та ризики, які потрібно брати до уваги при її розрахунку банком» [22, 30].

С. І. Брус «пов'язує кредитний ризик банку з існуванням проблемних кредитів, аналізуючи зростаючу динаміку кількості непрацюючих активів станом на 2017 рік. Автором пропонується ряд зовнішніх та внутрішніх заходів з ліквідації проблемних кредитів банку для зниження його кредитного ризику, наголошується увага на більш активному використанню банками спеціалізованих фінансових інститутів та продаж їм проблемних кредитів для очищення балансу, наголошується увага на недостатньому законодавчому забезпеченні» [22, 31].

В. В. Коваленко досліджує науково-методичні підходи, щодо діагностики кредитного ризику та його впливу на кредитну активність банків. Науковець вважає, що «підходи щодо управління кредитного ризику банку варто розглядати на основі його діагностики, пропонуючи методику оцінки рівня кредитного ризику на основі чистого маржинального процентного доходу» [22, 32].

В. І. Міщенко «досліджує стан кредитного ринку у посткризовий період та констатує погіршення фінансової стійкості банків виходячи зі статистичних показників. Дослідник вважає, що банківська сфера потребує змін у сфері нормативно-правового регулювання, а також у монетарній та бюджетній політиці» [22, 33].

На думку В. І. Міщенка для зниження рівня кредитного ризику доцільним є встановлення певних кількісних нормативів щодо кредитного забезпечення та дохідності позичальників, процедура кредитування має бути суворою та регламентованою до позичальників, банк має запровадити більше захисних механізмів для повернення позики вчасно і в повному обсязі [33].

Дослідник вважає, що «управління кредитним ризиком передбачає забезпечення повернення банківського кредиту, який слід розглядати як сукупність умов, способів, форм, видів і джерел погашення зобов'язань позичальника перед банком як вторинного джерела в разі неповернення кредиту, а також юридичне оформлення прав кредитора на використання такого забезпечення та організацію контролю банку за його достатністю та прийнятністю» [33].

Рац. О. М. досліджує взаємозв'язок між рентабельністю кредитних операцій та факторами впливу на якість кредитного портфеля шляхом кореляційно-регресійного аналізу і доходить висновку, що вплив окремих факторів якості банківського кредитування на ефективність роботи банку дає можливість більш точно виявляти масштаби кредитного ризику та прогнозувати їх [34].

Провівши критичний аналіз літературних джерел варто сказати, що Міщенко В. І. Аванесова Н. Е. та Брус С. І. надають теоретичний аналіз кредитного ризику, огляд законодавчої бази, у роботах авторів аналізується динаміка показників розвитку банківської системи в Україні, але їх дослідження не підкріплені емпіричними розрахунками. Коваленко В. В. та

Рац. О. М. підходять до вирішення проблеми кредитного ризику в банках з більш практичного боку.

Doriana Cucinelli [35] досліджує вплив проблемних кредитів на поведінку банківського кредитування. Зокрема досліджується вплив кредитного ризику на кредитну активність комерційних та кооперативних банків під час фінансової кризи. Шляхом проведення регресійного аналізу було виявлено, що вплив макроекономічних показників, так і показники банківської системи однаково негативно впливають на кредитну активність комерційних та кооперативних банків саме, що стосується незабезпечених кредитів.

Ramazan Ekinci [36], для аналізу використав показники фінансової ефективності такі як рентабельність активів та капіталу, а також показник непрацюючих позик як елемент кредитного ризику. У результаті дослідження між показниками рентабельності (ROA та ROE) та кредитного ризику виявлено негативний зв'язок, тобто на роботу банків негативно впливає зростання проблемних позик, від чого знижується їх рентабельність а також обсяг капіталу необхідний для проведення інвестицій. Abu Hanifa Md. Noman [37], у дослідженні доходить висновку, що приріст неефективних позик погіршує показник рентабельності активів та капіталу банків.

Serhat Yuksel [38], проаналізувавши вплив макроекономічних показників на рівень непогашених позик, виявив, що найбільший вплив на рівень кредитного ризику має індекс промислового виробництва. Зі зростанням індексу промислового виробництва рівень непогашених позик банків знижується.

Беручи до уваги пропозиції вчених, які працюють над різними методами та способами забезпечення від кредитного ризику [3, 4, 6, 15-16, 22-24, 29, 33, 35-38, 47-51, 53-54], можна дійти висновку, що рівень кредитного ризику зростає через неефективну кредитну політику банку та спад економічного розвитку. Дослідження мають бути адаптовані під потреби, які диктує сучасний стан розвитку банківської системи та економіки України.

Для розуміння того, яким чином відбувається процес управління кредитним ризиком розглянемо його основні етапи, які поділяються наступним чином.

Рисунок 2.1 – Основні етапи управління кредитним ризиком банку (складено автором на основі [29, 51])

Кожен етап управління може характеризуватися перешкодами, причинами яких може бути відсутність у комерційних банків документально зафіксованих положень реалізації кредитної політики, особливо, що стосується ризиків, відсутність лімітів концентрації кредитного портфеля, неякісний аналіз галузі, до якої належить корпоративний клієнт – потенційний позичальник, погана якість контролю за тим, куди позичальник витрачає кошти [29].

Проведення належної оцінки кредитного ризику дасть змогу банку більш якісніше підходити до вибору об'єкта кредитування, краще розуміти наслідки кредитної операції в плані ризику та прибутковості, знаходження балансу між цими величинами. Для підвищення якості ризик-менеджменту банку варто детальніше дослідити методи оцінки кредитного ризику, яким чином можна мінімізувати негативні наслідки.

2.2 Основні методики оцінки кредитного ризику банків

Виділяють наступні методики оцінки й аналізу портфельного кредитного ризику банку: статистичний, одним з різновидів якого є регресійний аналіз, аналітичний, прикладом якого є проведення стрес-тестування, коефіцієнтний метод, метод експертної оцінки [40].

Таблиця 2.1 – Методики оцінки кредитного ризику (складено автором на основі [41-43, 47 - 49])

Метод	Сутність методу	Переваги	Недоліки
Статистичний	Визначення взаємозв'язків між економічними процесами на основі статистичних показників, які варіюються під впливом ризиків.	Можливість прослідкування частоти банківських збитків, прогнозів зміни фінансового стану для прийняття зважених управлінських рішень.	Недостатність статистичних даних через вплив політичних та економічних ризиків, які не можна пояснити статистичним шляхом.
Аналітичний (стрес-тестування)	Розробка прогнозних сценаріїв зміни якості кредитного портфеля банку від настання шоків ситуацій в економіці.	Можливість підготуватися до різних сценаріїв розвитку економіки шляхом накопичення резервів під можливі кредитні ризики	Дефіцит потрібної інформації та якісних даних, брак кваліфікованих кадрів, необхідних для проведення аналізу.
Коефіцієнтний	Розрахунок фінансових коефіцієнтів та надання висновків щодо фінансового стану об'єкта дослідження на основі показників звітності банку.	Відкритість та доступність даних розташованих у фінансовій звітності, швидкість та простота розрахунків.	Надання поверхневої оцінки економічному явищу, яка потребує детального обґрунтування шляхом проведення більш глибокого аналізу.
Метод експертної оцінки	Дослідження економічних явищ та надання їм об'єктивної характеристики, тенденцій подальшого розвитку на основі суджень групи експертів.	Можливість застосування при відсутності чи обмеженій кількості даних, які необхідні у випадку використання вище перелічених методів оцінки.	Суб'єктивність, інтуїтивність експертних думок, ймовірність формування помилкових висновків.

Провівши аналіз методичних підходів оцінки кредитного ризику (табл. 2.1), варто зазначити, що кожен метод є доцільним для використання банками, всі перелічені способи оцінки мають свої позитивні та негативні

сторони, банк має це враховувати. Серед переліку найбільш доречними варто виділити метод статистичного аналізу та аналітичний метод стрес-тестування, завдяки яким банки можуть прогнозувати можливий майбутній розвиток подій та бути готовими до фінансових труднощів.

Серед статистичних методів окремої уваги заслуговує метод регресійного аналізу, який є одним з найбільш ефективних інструментів оцінки кредитного ризику банку.

Регресійний аналіз – це метод визначення відокремленого і спільного впливу факторів на результативну ознаку та кількісної оцінки цього впливу шляхом використання відповідних критеріїв. Регресійний аналіз проводиться на основі побудованого рівняння регресії і визначає внесок кожної незалежної змінної у варіацію досліджуваної (прогнозованої) залежної змінної величини. Рівняння регресії показує як в середньому змінюється результативна ознака (Y_x) під впливом зміни факторних ознак (x_i) [52].

Рівняння регресії виглядає наступним чином:

$$Y_x = f(x_1, x_2, \dots, x_n) \quad (2.1)$$

де Y_x – залежна змінна величина;

x_i – незалежні змінні величини (фактори).

Парний регресійний аналіз – вид регресійного аналізу, що включає у себе розгляд однієї незалежної змінної величини, а багатофакторний – відповідно дві величини і більше. Рівнянням парної регресії, що описує лінійну залежність між факторною і результативною ознаками, є рівняння прямої, яке має такий вигляд:

$$Y_x = a_0 + \sum a_n x \quad (2.2)$$

де Y_x – залежна змінна, яка оцінюється або прогнозується (результативна ознака);

a_0 – вільний член рівняння;

$a_n x$ – коефіцієнти регресії;

x – незалежна змінна (факторна ознака), яка використовується для визначення залежної змінної [52].

Основне змістовне навантаження в рівнянні регресії несе коефіцієнт регресії. Коефіцієнт регресії – це кутовий коефіцієнт у прямолінійному рівнянні кореляційного зв'язку. У лінійній функції рівняння регресії він показує на скільки одиниць в середньому зміниться результативна ознака (y) при зміні факторної ознаки (x_i) на одиницю свого натурального виміру. Метод регресійного аналізу особливо ефективний за умови здійснення розрахунків за допомогою сучасних інформаційних технологій і систем

Проведення регресійного аналізу за банківськими показниками може відобразити чинники, які найбільше впливають на якість кредитного портфеля, а отже і на рівень кредитного ризику [41].

В сучасних умовах, для мінімізації кредитних ризиків банку вагоме значення має вивчення кредитоспроможності позичальника. Обґрунтована оцінка кредитного ризику конкретного позичальника характеризується його кредитоспроможністю. Немає єдиного підходу для того, щоб оцінити фінансову спроможність боржника за кредитом, для цього банки застосовують запропоновану НБУ методику, створюють власні алгоритми, або переходять до міжнародної практики [24].

Згідно Положення № 351 від 30.06.2016 для розрахунку величини кредитного ризику, згідно з рекомендаціями Базельського комітету з питань банківського нагляду, розраховуються:

- ймовірність дефолту боржника (PD – probability of default);
- рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default);
- борг за активом (EAD – exposure at default).

Діапазони значень коефіцієнта PD залежать від класу боржника (п'ять класів для фізичних осіб, банків і бюджетних установ, 10 класів – для юридичних осіб), про що вже згадувалось раніше, валюти кредиту і виду заставного майна. Діапазони значень коефіцієнта LGD залежать від виду заставного майна, валюти кредиту і рівня покриття боргу заставою.

Для розрахунку величини очікуваних збитків Положенням передбачено застосування формули, яка використовує три компоненти: ймовірність дефолту боржника (PD – ймовірність дефолту), рівень втрат у разі дефолту (LGD – втрати у разі дефолту) та борг по активу (EAD – ризик збитків у випадку

дефолту) [23]. Далі, на основі параметрів кредиту, визначається кредитний ризик за наступною формулою:

$$CR_{\text{інд}} = \max \{0; PD \times [EAD - (\sum (CV \cdot k) i + RC)]\} \quad j \quad i = 1, \quad (2.3)$$

яка ґрунтується на такій формулі:

$$CR_{\text{інд}} = PD_{\text{інд}} \times LGD_{\text{інд}} \times EAD_{\text{інд}}, \quad (2.4)$$

де $CR_{\text{інд}}$ – розмір кредитного ризику за активом на індивідуальній основі;

$PD_{\text{інд}}$ – коефіцієнт ймовірності дефолту боржника/контрагента за активом, визначений банком згідно з вимогами цього Положення;

$$LGD_{\text{інд}} = 1 - RR_{\text{інд}}, \quad (2.5)$$

де $RR_{\text{інд}}$ – коефіцієнт, що відображає рівень повернення боргу за активом за рахунок реалізації забезпечення та інших надходжень,

$$RR_{\text{інд}} = (\sum (CV \cdot k) i + RC) / EAD_{\text{інд}} \quad j \quad i = 1, \quad (2.6)$$

де $EAD_{\text{інд}}$ – експозиція під ризиком за активом на дату оцінки;

CV_i – вартість i -го виду забезпечення, що береться до розрахунку кредитного ризику (у разі наявності кількох видів забезпечення за одним активом) [14].

Вітчизняні банки використовують також рейтингові та бально-рейтингові методи оцінки спроможності позичальника при цьому здійснюючи лише аналіз фінансового стану позичальника, використовуючи спеціальні коефіцієнти і показники, діяльність боржника банку можна ефективно оцінити, використовуючи якісні показники, які не можна представити у кількісному виді [24].

Побудова дієвої системи управління кредитними ризиками передбачає і визначення окремих показників (табл. 2.2), аналіз яких дозволяє зробити висновки щодо оцінки кредитного ризику та визначити адекватні шляхи мінімізації втрат.

Таблиця 2.2 – Показники оцінки кредитного ризику [42]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст
Коефіцієнт збитковості кредитних операцій	Втрати за позиками / Середній розмір заборгованості за позиками	Характеризує загальний середній коефіцієнт втрат по всьому позичковому портфелю
Коефіцієнт кредитного ризику	(Позичкова заборгованість * Розрахунковий резерв на можливі втрати за позиками) / Позичкова заборгованість	Відображає міру кредитного ризику, прийнятого банком, характеризує якість кредитного портфеля банку
Коефіцієнт покриття збитків по позиції	Резерв на можливі втрати за позиками / Прострочена позичкова заборгованість	Характеризує рівень захищеності фінансових результатів банку від втрат у зв'язку з неповерненням позик.
Коефіцієнт сукупного кредитного ризику	Прострочені і пролонговані кредити / Власні кошти (капітал) банку	Характеризує ступінь захисту банку від сукупного ризику
Максимальний розмір ризику на одного позичальника	Сукупна сума вимог банку до позичальника / Власні кошти (капітал) банку	Характеризує залежність банку від кредитоспроможності одного позичальника або групи об'єднаних позичальників
Максимальний розмір масштабного кредитного ризику	Сукупна величина масштабних ризиків / Власні кошти (капітал) банку	Характеризує залежність банку від кредитоспроможності масштабних позичальників для яких обсяг вимог банку складає більше 5% власного капіталу

Порівнюючи даний метод оцінки ризику з методикою запропонованою Національним банком України можна сказати, що регресійний аналіз є більш загальним методом, який встановлює взаємозалежності та вплив одного явища на інше, тоді як методика оцінки кредитного ризику викладена у Положенні має більш конкретний характер і визначає рівень ризику виходячи з аналізу кредитоспроможності позичальника.

Беручи до уваги коефіцієнтний метод оцінки кредитного ризику банку, то він має схожі параметри з методикою Національного банку, але результати відображаються у відносних показниках тоді як методика НБУ надає оцінку базуючись на абсолютних значеннях. Кожен з методів аналізу та оцінки рівня кредитного ризику має свої переваги та недоліки, але є корисним та ефективним для підвищення продуктивності та прибутковості банків.

2.3 Методичні інструменти управління кредитним ризиком банку

Існують методи управління ризиком як на рівні окремо взятої позики, так і на рівні кредитного портфеля. Тобто сукупності позик узятим одним клієнтом банку. На рис. 2.2 представлені методи управління портфельним кредитним ризиком.

Рисунок 2.2 – Методи управління кредитним ризиком (складено автором на основі [18, 39, 42, 50])

Одним із інструментів управління кредитним ризиком банку є страхування [50]. Метод полягає в тому, що між банком та позичальником є третя сторона – страхова компанія, яка приймає на себе роль боржника за кредитом.

«Страхування кредитів, як новий захисний продукт на українському ринку поділяється на два види. Першим видом такого захисту банківського кредиту є добровільне страхування (страховик приймає ризик від банку який у свою чергу стає застрахованим). Банк, який виступає у даному випадку страхувальником, укладає угоду зі страховою компанією про добровільне страхування кредитних ризиків, в угоді зазначається, що сума страхових внесків враховується при встановленні ставки відсотка за кредит. У страхуванні таку операцію можна порівняти із страхуванням від нещасного випадку, це є аналогічним непогашенню кредиту» [22, с. 30; 50].

«Іншим видом кредитного страхування є добровільне страхування відповідальності позичальника за непогашення кредитів (страхувальником у цьому випадку є боржник, який страхує імовірність неповернення боргу наданому йому банком). Гарантійним документом страховика перед банком виступає страховий поліс згідно фінансових обов'язків боржників по кредиту. Виконання угоди страхування між позичальником та страховиком щодо захисту кредитного зобов'язання позичальника можливе лише у випадку згоди та фінансової спроможності страхової компанії виплатити страхове відшкодування» [22, с. 32; 50].

Можливість виникнення у банках кредитного ризику змушує їх формувати резерви під кредитні операції з клієнтами від несплати позики вчасно та відсотків за ним. Резерви убезпечують банки від касових розривів, порушенні ліквідності та фінансової стійкості.

Формування резервів передбачає метод резервування, який ґрунтується на принципі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності – принципі обачливості. Формування резерву є одним із методів, який допомагає зменшити кредитний ризик на рівні банку, за умови виконання цієї функції інтереси вкладників, кредиторів та акціонерів є захищеними. Одночасно надійність і стабільність банківської системи підвищується за рахунок створених резервів [53].

Встановлення лімітів – згідно цьому методу банк фіксує максимальний обсяг позики яку може отримати позичальник, або розмір сформованого кредитного портфеля. Ліміт кредиту відображається як в грошових одиницях виміру, тобто обсяг позики в грошовому еквіваленті, так і у відносних величинах, а саме коефіцієнтах, ставках, індексах. [18].

Одним із способів передавання банківських ризиків є укладення договорів гарантії та поруки. За допомогою поруки можна забезпечити виконання зобов'язання повністю, або частково. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація гарантує перед кредитором виконання умов кредитного договору. Якщо боржник порушує зобов'язання, то перед кредитором є відповідальним гарант [39].

Розглянуті інструменти управління сприяють очищенню банківських балансів від непрацюючих кредитів, підвищенню якості кредитного портфеля, взяття під контроль та мінімізацію кредитного ризику.

3 ПРАКТИЧНІ ПРИКЛАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ ДЛЯ ГАРАНТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

3.1 Аналіз динаміки розвитку кредитної діяльності банків в Україні

Комерційні банки є рушієм існування кредитної системи в країні. Функціональними обов'язками їх є робота на різних економічних платформах для залучення позикового капіталу. За рахунок накопичення основної частки кредитних коштів, банки забезпечують своїх клієнтів іноземною валютою, надають кредитні послуги, приймають депозити від населення займаються обігом та зберіганням цінних паперів, забезпечують розрахункове обслуговування.

Помітно, що банки, останніми роками більш активно надають населенню кредити, однак їх кредитна діяльність й надалі говорить про те, що як юридичні, так і фізичні особи не є задоволеними та забезпеченими кредитами повністю.

Основою фінансової стабільності банківських установ та їх конкурентоспроможності на кредитному ринку є організація процесу банківського кредитування, формування оптимальної структури кредитного портфеля та ефективної кредитної політики. Розглянемо динаміку наданих кредитних ресурсів [43].

Таблиця 3.1 – Динаміка наданих банківських кредитів протягом 2015-2019 рр. (побудовано автором на основі [26, 45])

Рік	Обсяг наданих кредитів, млн. грн.	Суб'єктам господарювання		Фізичним особам	
		сумма, тис. грн.	частка, %	сумма, тис. грн.	частка, %
2015	1 009 768	830 632	82,26%	179 341	17,76%
2016	1 005 923	847 092	84,21%	157 385	15,65%
2017	1 036 745	864 412	83,38%	170 774	16,47%
2018	1 118 860	919 071	82,14%	196 859	17,59%
2019	1 033 539	822 020	79,53%	206 761	20,01%

Аналізуючи обсяги наданих кредитів населенню варто сказати, що переважна їх більшість надається суб'єктам господарювання, аніж фізичним особам. У загальній структурі, станом на кінець 2015 року, суб'єкти господарювання отримали 830632 тис грн., що складає 82,26% від загального

обсягу, частка фізичних осіб за 2015 рік становить 17,76%. Найбільший розрив у наданих кредитах між даними категоріями населення спостерігається на кінець 2016 року, де частка суб'єктів господарювання складає 84,21%, порівняно з часткою кредитів у 15,65%, отриманих фізичними особами.

Протягом 2015-2019 років обсяг наданих кредитів зріс на 2,35%, з 1009768 тис. грн. до 1033539 тис. грн., частка суб'єктів господарювання знизилась з 82,26% до 79,53%, протилежна динаміка спостерігається у фізичних осіб де питома вага отриманих кредитів змінюється з 17,76% до 20,01%.

Відсоток кредитування юридичних та фізичних осіб має значну різницю через те, що сектор підприємництва в країні зростає та потребує від банків більшого фінансування, від чого їх співпраця є більш тісною. На відміну від юридичних осіб фізичні особи частіше стикаються з фінансовими проблемами, через що їм важче сплачувати боргові позики, тому попит на них знижується.

Таблиця 3.2 – Динаміка показників кредитної діяльності банків в Україні (побудовано автором на основі [26, 45])

Показник	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020
Проблемні кредити	135858	213311	594999	630767	530780
Частка проблемних кредитів в кредитному портфелі банків, %	13,45%	21,21%	57,39%	56,38%	51,36%
Резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями	321303,00	484382,77	511062,00	556445,00	492069,00
Частка резервів в кредитному портфелі банків, %	31,82%	48,15%	49,29%	49,73%	47,61%

Розглянемо показники кредитної діяльності банків України протягом 2015-2019 років. Однією з вагомих причин виникнення кредитного ризику та порушення фінансової стійкості є наявність проблемних кредитів, які позичальник не в змозі виплатити вчасно та в повному обсязі у зв'язку з нестабільним економічним становищем.

Протягом 2015-2019 років питома вага проблемних активів в кредитному портфелі банків стрімко зростає, станом на 1.01.2016 їх вартість в загальних кредитах становила 135858 тис. грн., або 13,45% від загальної вартості кредитів. На початок 2018 року, вартість непрацюючих кредитів складає 594999

тис. грн., що становить 57,39%. Станом на 01.01.2020 року питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі банків частково знизилась до 51,36%, їх вартість складає 530780 тис. грн., порівнюючи з початком 2016 року такі кредити зросли в 3,9 разів.

Банки, задля недопущення виникнення кризових ситуації, вимушені формувати резерви, у даному випадку це має бути резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями. У зв'язку зі значним зростанням проблемних кредитів кредитний ризик банків лише посилюється.

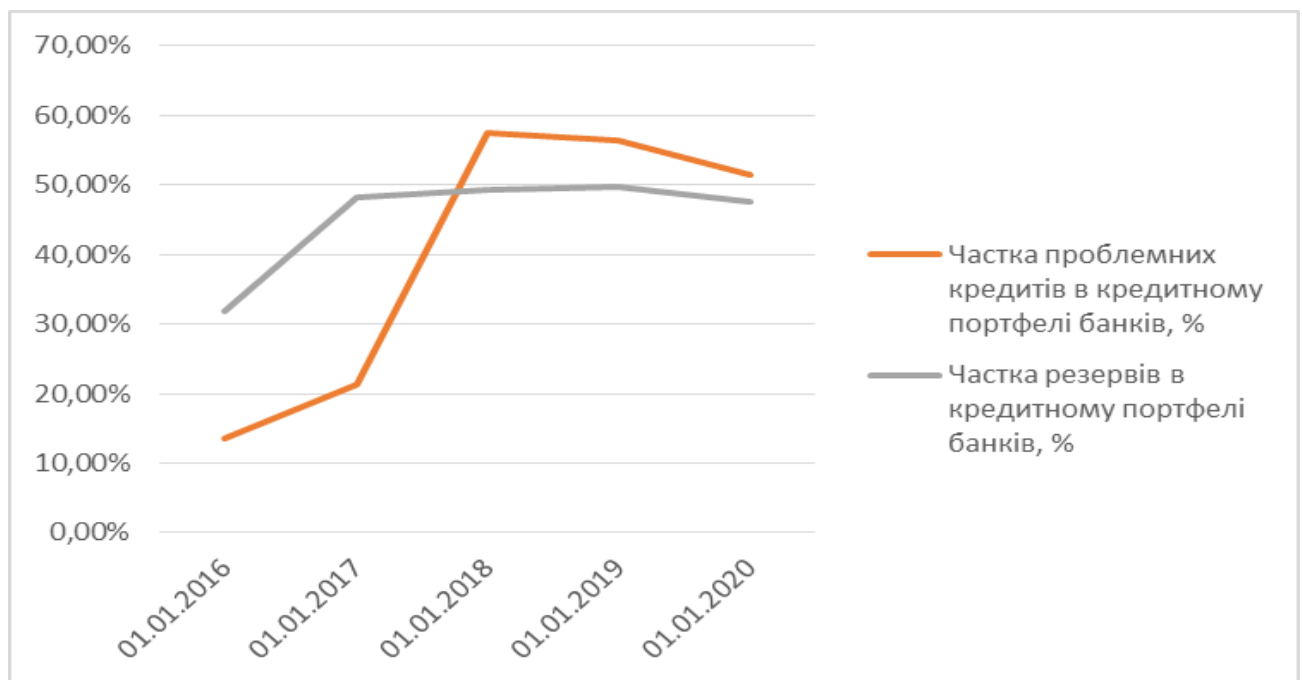

Рисунок 3.1 – Співвідношення між рівнем непрацюючих позик та сформованих резервів (сформовано автором на основі [26, 45])

Дивлячись на динаміку сформованих резервів варто сказати, що вони зростають пропорційно зі зростанням непрацюючих кредитів. Станом на 1.01.2016 року їх частка в кредитному портфелі складала 31,82%, з обсягом у 321303 тис. грн. Протягом двох років вартість резервів зростає до 511062 тис. грн, частка резерву в кредитному портфелі становить 49,29%. На кінець досліджуваного періоду обсяг сформованого резерву складає 492069 тис. грн. з часткою в кредитному портфелі в 47,61%. З огляду на динаміку з 2018 року вартість проблемних кредитів перевищує вартість сформованих резервів під них, банки мають переглянути кредитну політику щодо стримування кредитних ризиків.

Таблиця 3.3 – Нормативи кредитного ризику банків (побудовано автором на основі [26])

Характеристика нормативу	На кінець року				
	2015	2016	2017	2018	2019
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	22,78	21,48	20,29	19,83	17,61
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	364,14	308,27	208,31	176,23	105,00
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	31,19	36,72	17,89	10,41	7,02

Згідно даних «протягом 2015-2019 років норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) не перевищує максимально допустимого значення. Станом на 2015 рік виконання нормативу сягало 22,78%, що є максимальним значенням за весь період дослідження. У наступних роках значення показника зменшується, протягом 2016-2019 рр. знижується з 21,48% до 17,61%». Варто зазначити, що «необхідність у коригуванні регулятивного капіталу на суму кредитних зобов'язань щодо контрагента можлива лише у напрямку його зменшення» [22].

«Норматив великих кредитних ризиків (Н8), протягом досліджуваних років варіюється з 364,14 за 2015 рік до 105,00 за 2019 рік, не перевищує максимальне значення розміру регулятивного капіталу, тобто великі кредитні ризики знаходяться на прийнятному, відносно регулятивного капіталу, рівні. Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), за період з 2015 по 2018 роки має позитивну динаміку у бік зменшення з зафіксованих станом на 2015 рік 31,19% та 36,72% у 2016 році» [22], що свідчить про неналежний контроль рівня кредитного ризику. «Значне перевищення показників характеризується високою часткою зобов'язань перед пов'язаними з банками особами по відношенню до статутного капіталу через ризики їх не погашення та порушення фінансової стійкості банків. З 2017 року норматив суттєво знижується до 17,89% та 7,02% за 2019 рік. Цьому слугувало нарощування капітальної бази банків та поступова стабілізація їх фінансового стану» [22].

Отже, впровадження нових правил поведження та контролю за рухом кредитних ресурсів сприяло вдосконаленню якості регулювання кредитного ризику банківської системи.

3.2 Аналіз кредитної діяльності АТ «Креді Агріколь банк»

Послугами Креді Агріколь банку в Україні населення користується з 1993 року. Компанії агропромислового комплексу мають більш тісні відносини з банком на відміну від інших секторів економіки. Згідно рейтингів Fitch АТ «Креді Агріколь Банк» є надійним та має високу ділову репутацію в Україні. Банк користується довірою 450 000 приватними та 30 000 корпоративними клієнтами, до них відносяться як малий та середній бізнес, так і великі українські підприємства та міжнародні компанії. На даний момент мережа відділень банку нараховує понад 160 на території всієї України [44].

Для визначення якості управління кредитним ризиком АТ «Креді Агріколь Банк» проаналізуємо показники його діяльності.

Таблиця 3.4 – Динаміка якості показників АТ «Креді Агріколь Банк» (складено автором на основі [44])

Рік	Активи банку, тис. грн	Власний капітал, тис. грн.	Рентабельність активів	Рентабельність власного капіталу
2015	23 238,52	2 082,43	1,98%	23,71%
2016	29 895,18	2 475,63	3,04%	35,44%
2017	30 945,03	3 264,00	3,65%	38,66%
2018	32 788,69	4 201,25	4,59%	39,19%
2019	35 302,00	5 156,00	5,08%	36,98%

Як бачимо з таблиці 3.4 банк має зростаючу динаміку абсолютних та відносних показників фінансового стану. Станом на кінець 2015 року активи банку нараховують 23 238,52 тис. грн, протягом наступних років їх обсяг поступово збільшується і на кінець 2019 року нараховує 35 302,00 тис. грн, тобто активи банку зросли на 155,91% протягом досліджуваного періоду. Банк розширює кількість кредитних операцій за рахунок збільшення клієнтів та покращення якості послуг.

Обсяг власного капіталу станом на кінець 2015 року налічує 2 082,43 тис. грн, протягом наступних 4 років його вартість зросла на 247,64%, до 5 156,00 тис. грн. Підтвердженням цього є зростаюча динаміка показників рентабельності активів та власного капіталу. Розглянемо показники кредитної активності АТ «Креді Агріколь Банк».

Таблиця 3.5 – Динаміка кредитної діяльності АТ «Креді Агріколь Банк»
(складено автором на основі [44])

Рік	Усього наданих кредитів, тис. грн.	Кредити, надані юридичним особам, тис. грн.	Кредити, надані фізичним особам, тис. грн.	Резерви під знецінення кредитів	
				Сума, тис. грн.	Частка, %
2015	16 652,4	15 033	1 619,3	2 828,4	16,98%
2016	19 041	16 851,27	2 189,7	3 535,68	18,56%
2017	21 439,5	18 277,45	3 162,1	2 046,35	9,54%
2018	23 953	20 096	3 857	2 266,48	10,45%
2019	25 061	20 169	4 892	1 837	7,33%

Згідно таблиці 3.5 кредитний портфель банку стабільно зростає, протягом 2015 року обсяг наданих кредитів нараховував 16 652,4 тис. грн. на кінець 2019 року обсяг виданих кредитів збільшилась до 25 061 тис. грн. Якщо дивитись у розрізі осіб, яким були надані кредити, то протягом 2015 року абсолютна більшість, а саме 90,28% кредитних ресурсів була надана юридичним особам, тоді як лише 9,72% фізичним особам.

Рисунок 3.2 – Динаміка наданих кредитів юридичним та фізичним особам АТ «Креді Агріколь Банк» (складено автором на основі таблиці 2.7)

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зменшення розриву між юридичними та фізичними особами у отриманні кредиту, частка юридичних осіб, на кінець 2019 року, складає 80,48% проти 19,52% кредитів наданих юридичним особам, таку зміну можна пояснити зростанням фінансової

спроможності та попиту на кредити серед населення. Дивлячись на структуру кредитів наданих фізичним особам вартість позик за 2015 рік нараховує 1 619,3 тис. грн., протягом наступних 4 років спостерігається збільшення попиту на кредити, обсяг яких складав 4 892 тис. грн.

Незважаючи на зростаючу динаміку наданих кредитів обсяг сформованих під них резервів поступово скорочується, станом на кінець 2015 року резерви під знецінення кредитів склали 2 828,4 тис. грн., на кінець 2019 року вони вже нараховують 1 837 тис. грн, скорочення відбулось на 35,05%. Таке скорочення збільшує ризик недостатнього покриття можливих збитків від недоотримання доходів від наданих позик. Розглянемо динаміку показників фінансового результату Креді Агріколь банку.

Таблиця 3.6 – Динаміка показників фінансового результату АТ «Креді Агріколь Банк» (складено автором на основі [44])

Рік	Чистий процентний дохід, тис. грн.	Темп зростання ЧПД, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Темп зростання ЧП, %
2015	2 029,36	47,60	441, 36	185,54
2016	1 862,67	-8,21	807,79	83,02
2017	1 875, 52	0,69	1 109,50	37,35
2018	2 329,62	24,21	1 462,65	31,83
2019	2 483	6,58	1 730	18,28

Протягом 2015 –2019 років спостерігаються різнобічні темпи зростання чистого процентного доходу, максимальних обсяг отриманих процентних доходів банку спостерігався протягом 2018 року, та нараховував 2 329,62 тис. грн., мінімум отриманих процентів від активних операцій банку фіксується станом на кінець 2016 року з обсягом у 1 862,67 тис. грн. У Креді Агріколь банку помітне зростання чистого прибутку, протягом 2015 – 2019 років його обсяг збільшився на 1 288,64 тис. грн, понад у 3,9 рази. Такі процеси говорять про покращення фінансової стійкості банку та можливості кращого реагування на кредитні ризики.

Для оцінки впливу макроекономічних та внутрішньобанківських показників кредитного ризику на діяльність АТ «Креді Агріколь банк» проведемо кореляційно-регресійний аналіз. В якості вихідного масиву запропоновано такі показники як зовнішні щодо банківської діяльності та внутрішні дані банку.

До зовнішніх показників обрані рівень безробіття ($X1$), який напряму впливає на попит населення, на кредити та спроможність їх вчасно сплачувати, адже зі зростанням безробіття кредитоспроможність населення зменшується, рівень інфляції ($X2$), яка ускладнює економічний розвиток та погіршує обслуговування боргу перед банком, та рівень ВВП ($X3$).

До внутрішніх щодо банку показників обрано активи банку ($X4$), кошти клієнтів ($X5$), обсяг наданих банком кредитів ($X6$) та рівень проблемних кредитів у кредитному портфелі банку ($X7$), які характеризують кредитний ризик. До залежної змінної (Y) обрано показник чистого прибутку, який показує наскільки успішною була діяльність банку.

Таблиця 3.7 – Вихідні дані для оцінки впливу факторних ознак $X1$, $X2$, $X3$, $X4$, $X5$, $X6$, $X7$ на результативний показник Y

Рік	Y	$X1$	$X2$	$X3$	$X4$	$X5$	$X6$	$X7$
2010	-23,40	1784,20	9,10	1082,57	5312,57	2915,50	3767,67	475,12
2011	2,21	1731,70	4,60	1316,60	6855,38	3639,16	5115,78	231,90
2012	268,92	1656,60	-0,20	1408,89	13240,0	9799,17	9604,20	233,45
2013	409,85	1576,40	0,50	1454,93	14182,3	10832,2	11590,1	125,78
2014	154,57	1847,10	24,90	1566,73	21281,2	17625,2	14766,2	1262,50
2015	441,36	1654,00	43,30	1979,46	23238,5	18813,8	13823,9	2532,89
2016	807,79	1677,50	12,40	2383,18	29895,1	25210,3	15505,3	2759,19
2017	1109,50	1697,30	13,70	2982,92	30945,0	26064,2	19393,1	1342,42
2018	1462,65	1577,60	9,80	3558,71	32788,7	27054,0	21686,1	2024,99
2019	1730,00	1486,90	4,10	3974,56	35302,0	28813,0	23224,0	1558,80

Для визначення взаємозв'язків між факторними ознаками та залежною змінною побудуємо кореляційну матрицю. Розрахунки будемо проводити за допомогою пакету аналізу Excel (табл. 3.8)

Таблиця 3.8 – Кореляційна матриця (розраховано автором на основі табл. 3.7)

	Y	$X1$	$X2$	$X3$	$X4$	$X5$	$X6$	$X7$
Y	1							
$X1$	-0,7387	1						
$X2$	-0,1123	0,31482	1					
$X3$	0,9872	-0,6614	-0,0217	1				
$X4$	0,9008	-0,5072	0,2142	0,9137	1			
$X5$	0,8854	-0,4801	0,2299	0,8977	0,9990	1		
$X6$	0,9217	-0,5694	0,1310	0,9262	0,9728	0,9683	1	
$X7$	0,5187	-0,1781	0,6232	0,5681	0,7583	0,7662	0,6188	1

З отриманої матриці бачимо високу залежність між факторними змінними, коефіцієнт кореляції між ними перевищує 0,8, що свідчить про наявність у моделі мультиколінеарності, яка погіршує точність результатів. Для побудови достовірної моделі виключимо фактори, які мають між собою щільний зв'язок. Після виключення таких факторних ознак як активи банку (X4), кошти клієнтів (X5), обсяг наданих банком кредитів (X6), які мають високий рівень кореляції між собою, та роблять модель недостовірною, маємо підсумкову кореляційну матрицю.

Таблиця 3.9 – Підсумкова кореляційна матриця

	У	X1	X2	X3	X7
У	1				
X1	-0,738705869	1			
X2	-0,112290981	0,31481645	1		
X3	0,987209244	-0,661407726	-0,021713068	1	
X7	0,518714436	-0,178115841	0,62323945	0,568092795	1

На основі сформованої матриці перейдемо до проведення регресійного аналізу. Оскільки показники X2 та X7 виявилися статистично незначущими, вони були виключені з регресійної моделі.

Таблиця 3.10 – Показники регресійної моделі

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0,993809
R-квадрат	0,987656
Нормований R-квадрат	0,984129
Стандартна помилка	77,72734
Спостереження	10

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	2	3383653,44	1691826,72	280,0324	2,09E-07
Залишок	7	42290,7762	6041,53946		
Разом	9	3425944,22			

	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>
У-перетин	955,2518	598,1025595	1,59713715	0,15426656
Змінна X 1	-0,89113	0,327285675	-2,722792748	0,02964572
Змінна X 3	0,000538	3,39955E-05	15,83114847	9,7265E-07

Коефіцієнт множинної регресії $R = 0,993$, це говорить про те, що між чистим прибутком та присутніх у моделі факторних показників є щільний зв'язок. Рівень чистого прибутку банку залежить від рівня безробіття, та ВВП на 98,76%

Для підтвердження значущості коефіцієнтів регресії необхідно перевірити виконання умови, де $F_{\text{табл.}} > F_{\text{кр}}$. За допомогою вбудованої функції Excel – ФРАСПОБР визначимо значення показника $F_{\text{кр}}$ та порівняємо його з F - показником, розрахованим у таблиці виведення результатів (таблиця 3.10).

$$F_{\text{кр}} = 4,737414$$

Оскільки показник Ф-статистики отриманий у таблиці є вищим за його критичне значення $280,0324 > 4,737414$, то модель є адекватною.

Для перевірки на значимість коефіцієнтів кореляції визначимо критичне значення t та порівняємо його з показниками t -статистики, рівень значущості яких не перевищує 0,05. Для розрахунку використаємо вбудовану функцію Excel – СТЬЮДРАСПОБР

$$t_{\text{кр}} = 2,364624$$

З отриманих результатів бачимо, що виконується умова значимості змінної X_1 та X_3 , де граничний рівень похибки не перевищує 5%. Рівняння моделі має наступний вигляд:

$$Y = 955,2518 - 0,89113X_1 + 0,000538X_3$$

Як з'ясувалось в моделі, зростання чистого прибутку банку відбувається за рахунок зниження рівня безробіття та зростання обсягу ВВП. Зростання безробіття на 1 млн. чол. призводить до зниження чистого прибутку банку на 0,8911 млн. грн. Зростання валового внутрішнього продукту на 1 млн. грн. призводить до збільшення чистого прибутку банку на 0,000538 млн. грн. На основі обраних факторних величин визначимо рівень змодельованого значення чистого прибутку банку для можливості визначення прогнозу на 2020 р.

$$Y = 955,2518 - 0,89113 \cdot 1784,2 + 0,000538 \cdot 1082569 = -52,07$$

Визначимо прогноз чистого прибутку на 2020 рік. Оскільки, у зв'язку з розповсюдженням пандемії Covid-19, урядом прогнозується спад економічного розвитку, на основі цього припустимо збільшення рівня безробіття на 1% та зниження рівня ВВП на 1%. У таблиці 3,11 маємо наступні результати.

Таблиця 3.11 – Показники реального та змодельованого рівня чистого прибутку АТ «Креді Агріколь Банк»

Рік	Чистий прибуток банку, тис. грн	Рівень безробіття, тис. чол	Рівень ВВП, тис. грн	Модель
	<i>У</i>	<i>XI</i>	<i>X3</i>	
2010	-23	1784	1082569	-52,078281
2011	2	1732	1316600	120,658839
2012	269	1657	1408889	237,251639
2013	410	1576	1454931	333,499615
2014	155	1847	1566728	152,438271
2015	441	1654	1979458	546,642126
2016	808	1678	2383182	742,980070
2017	1110	1697	2982920	1048,10763
2018	1463	1578	3558706	1464,65729
2019	1730	1487	3974564	1769,29278
2020		1501,769	3934818,36	1734,65192

Рисунок 3.3 – Графіки чистого прибутку банку та його змодельованого значення (побудовано автором на основі таблиці 3.11)

Проведений кореляційно-регресійний аналіз дав змогу виявити економічні показники від яких залежить формування чистого прибутку банку, та як змінні, які характеризують кредитний ризик, впливають на захищеність банку від ризику недоотримання прибутку та можливих кризових ситуацій.

Прогнозне значення чистого прибутку Креді Агріколь банку на 2020 рік, за встановленими умовами, складає 1734,65 тис. грн. Позитивно на чистий прибуток впливає зростання валового внутрішнього продукту, негативно впливає зростання рівня безробіття.

3.3 Практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління кредитним ризиком банків для гарантування національної економічної безпеки

Варто сказати, що «питання управління кредитним ризиком банків має вагоме значення для їх стабільного функціонування. Для виходу банків з кризової ситуації та покращення їх фінансового стану науковцями пропонуються наступні заходи» [22].

Для того, щоб дохідність кредитних операцій мала на себе мінімальний вплив кредитного ризику Коваленко В. В. [32] пропонує «розробку такої моделі управління ризиком, яка б поділялась на оперативне, тактичне та стратегічне управління».

«Стратегічне управління передбачає довгострокове планування стосовно прогнозу наслідків від неповернення чи прострочення кредитів для банку та їх зміну в динаміці. Врахування цього чинника є корисним при постановці банком цілей та завдань на майбутнє» [22].

«Тактичний рівень управління ґрунтується на більш короткострокових функціях менеджменту банку. Він передбачає створення методик, процедур та регламентів, що є інформаційним підґрунтям при здійсненні кредитної операції. Тактичне управління передбачає взаємну роботу між підрозділами банку щодо управління кредитним ризиком, створення програми антикризового управління та аналіз управлінської звітності цих підрозділів» [22].

«Оперативне управління, за допомогою таких функцій як консолідація інформації та нагляд за дотриманням внутрішньої правової бази є дієвим механізмом та може забезпечити ефективне управління рівнем кредитного ризику в дозволеніх регулятором межах як на тактичному, так і на стратегічному рівні» [22].

С. І. Брус [25] «пропонує наступні методи роботи банку з проблемними активами. Згідно його трактуванню вони поділяються на внутрішньо банківські методи, які мають у собі самостійну роботу банків з непрацюючими кредитами та списання проблемної заборгованості банків, та зовнішні методи, тобто залучення колекторських агентств, продаж банками портфеля проблемних активів, перенесення проблемних активів у спеціалізовані фінансові інститути, до них можна віднести майданчик по самовикупу кредитів “bad bank”, комітет з управління активами, агентство по роботі з проблемними активами» [22].

Тобто автор пропонує «стимулювати співпрацю банків з інвестиційними фондами щодо викупу проблемних кредитів та використання банками механізму сек'юритизації активів, тобто переведення надлишкових кредитів в пули однорідних активів та їх реалізація на відкритому ринку шляхом купівлі цінних паперів, які потім можна реалізувати третім особам. Таким чином банк міг би сформувати власний капітал за рахунок фондового ринку та знижувати власний кредитний ризик» [22].

На думку Міщенко В. І., [33] «за прямої участі Національного банку України має бути розроблений єдиний кредитний реєстр клієнтів банку для більш прозорого процесу кредитування населення, удосконалення якості управління та зниження рівня кредитного ризику і в подальшому зменшення частки проблемних активів у структурі кредитного портфеля, що також може бути розглянуто як метод оперативного управління щодо консолідації інформації, який було розглянуто вище» [22].

Варто погодитись з пропозицією автора, адже «створення кредитного реєстру клієнтів банку дасть змогу більш ефективно відслідковувати кредитну активність та якість погашення кредитних зобов'язань позичальника. Такий крок сприятиме більшій прозорості та надійності проведення банківських операцій, сприятиме зниженню кількості проблемних кредитів» [22].

Також В. І. Міщенко вважає, що для зниження рівня кредитного ризику доцільним є встановлення певних кількісних нормативів щодо кредитного забезпечення та дохідності позичальників, процедура кредитування має бути суворою та регламентованою до позичальників, банк має запровадити більше захисних механізмів для повернення позики вчасно і в повному обсязі.

Банкам варто «надати більшої свободи у побудові кредитної політики як з боку Національного банку України, так і на законодавчому рівні. Дозволити банкам проводити кредитну політику, яка б базувалась на більш тісній його співпраці з позичальником щодо визначення умов кредитування, тобто формування банком більш критичного підходу щодо аналізу кредитоспроможності позичальника та моніторингу використання наданих йому коштів» [22, 53].

ВИСНОВКИ

Під час аналізу сутності кредитного ризику, його впливу на фінансову стабільність банківської системи та економічну безпеку виявлено, що питанням кредитного ризику та проблемою низької ефективності його управління займається багато науковців, які по різному трактують поняття кредитного ризику та досліджують чинники, які впливають на його виникнення.

Відповідно до запропонованих вченими тлумачень можна стверджувати, що кредитний ризик – це ризик несвоєчасного погашення у встановлені угодою терміни кредиту та процентних доходів за ним, або втрати наданих позичальнику коштів. З'ясовано, що зростання непрацюючих кредитів порушує баланс між надходженням коштів та сплатою банком зобов'язань перед контрагентами. Зростання частки непрацюючих позик в економіці зумовлено погіршенням економічного становища громадян та неможливістю обслуговувати взяті на себе зобов'язання банку. За таких умов існує ризик виникнення кризових явищ у банківському секторі економіки.

За для забезпечення стабільності банківської сфери урядом разом з Національним банком України докладено зусиль для стримування кредитного ризику шляхом запровадження нормативів з метою його оцінки, а також положень та законодавчих актів, які нормалізують та сприяють ефективному веденню банківської діяльності.

Проаналізовано методи оцінки кредитного ризику, серед яких акцентовано увагу на статистичному, аналітичному, а саме проведенні стрес-тестування банків, коефіцієнтному та методу експертних оцінок.

Для мінімізації кредитного ризику важливим є аналіз кредитоспроможності позичальника, співпраця на період кредитної угоди, моніторинг його фінансового стану та поведження з кредитними ресурсами.

Проведено аналіз кредитної активності банківського сектору та виявлено, що протягом 2015 – 2019 років обсяг наданих позик збільшився на 2,35 %, з 1 009,77 до 1 033,54 тис. грн. Переважна більшість отримувачів коштів – юридичні особи, на яких припадає понад 80% позик. За досліджуваний період виявлено стрімке зростання непрацюючих активів у кредитному портфелі банків, частка яких зростає з 13,45% за 2015 рік до 51,36% на кінець 2019 року. Зростання протермінованої заборгованості може бути викликане неспроможністю фізичних та юридичних осіб розрахуватися за своїми

зобов'язаннями перед банками через погіршення платоспроможності, також через вплив банківської кризи 2014-2016 років та необхідності банкам проводити агресивну кредитну політику для виходу із зони збитків.

Проаналізовано діяльність АТ «Креді Агріколь Банк», згідно фінансових результатів банк збільшує власний кредитний портфель, фіксується зростання чистого процентного доходу та чистого прибутку. Такі процеси дають змогу банку нарощувати власну капіталізацію для кращого реагування на кредитні ризики та піддаватись меншому впливу можливої економічної кризи.

Шляхом проведення кореляційно-регресійного аналізу досліджено вплив макро та мікроекономічних показників, які впливають на рівень кредитного ризику та від яких залежить фінансова безпека держави, на прибутковість діяльності АТ «Креді Агріколь банку». Було виявлено взаємозв'язки між показником чистого прибутку банку та рівнем безробіття і обсягом ВВП. Згідно отриманих результатів чистий прибуток банку зростає за рахунок зниження рівня безробіття та зростання сукупної вартості вироблених у країні товарів та послуг, адже зростання ВВП підвищує кредитоспроможність населення та сприяє зменшенню проблемних кредитів банку та кредитних ризиків. Також розраховано прогнозне значення чистого прибутку банку на 2020 рік.

Запропоновано шляхи мінімізації рівня кредитного ризику шляхом побудови банками більш самостійної кредитної політики щодо аналізу кредитоспроможності позичальників. Розглянуто пропозиції щодо постійного моніторингу їх фінансового стану, поглиблення співпраці з інвестиційними фондами, страховими компаніями, створення більш прозорих умов співпраці з позичальником шляхом запровадження єдиного кредитного реєстру кредитувальників.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне моделювання та прогнозування : Структурне моделювання векторів інноваційного розвитку суб'єктів господарювання України [Текст] : звіт про НДР (проміжний) / Навчально-науковий інститут фінансів економіки та менеджменту імені Олега Балацького ; керівн. Л. С. Захаркіна. - 2018. - 132 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/73936>
2. Розрахунок рівня економічної безпеки України [Текст] : методичні рекомендації / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. - 2013. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=08U1H409F0>
3. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Навчально-науковий інститут фінансів економіки та менеджменту імені Олега Балацького ; керівн. Н. А. Антонюк. - 2014. - 60 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378>
4. Оцінка ефективності та оптимізація діяльності фінансових посередників. Еволюція процесу становлення та сучасні тенденції розвитку фінансового посередництва [Текст] : звіт про НДР (проміжний) / Навчально-науковий інститут фінансів економіки та менеджменту імені Олега Балацького ; керівн. П. М. Рубанов. - 2012. - 60 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32640>
5. Zarutskia El. Structural-functional analysis of the Ukraine banking system / El. Zarutskia // Financial Markets, Institutions and Risks. - 2018. – p.79-96.
6. Morsher, Ch. Credit Information Sharing and Its Link to Financial Inclusion and Financial Intermediation / Ch. Morsher, A. Horsch, J. Stephan // Financial Markets, Institutions and Risks. - 2017. – p. 22-33.
7. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки [Текст] : звіт про НДР (проміжний) / Навчально-науковий інститут фінансів економіки та менеджменту імені Олега Балацького ; керівн. Д. В. Леус. - 2016. - 99 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799>.
8. Владичин У. В. Банківське кредитування / У В. Владичин. - К.: Атіка, 2008. – 648 с.

9. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави / Л. М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. - №10. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>
10. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 р. № 569. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>
11. Полторац А. С. Ефективне управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки України / А. С. Полторац, Ю. О. Тимошенко // Агросвіт. – 2015. - №1. – с. 34-39.
12. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія [Текст] / під ред. Т. І. Єфименко, А. І. Мряковського. — К., 2013. — 662 с.
13. Організація та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Текст]: методичні рекомендації / Національний банк України. - 2004. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>
14. Гаркуша Ю. О. Удосконалення процесу оцінки кредитного ризику в Україні / Ю. О. Гаркуша, Є. Г. Сполітак // Інфраструктура ринку. – 2017. – №13. – с. 280-285.
15. Просович О. П. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків / О. П. Просович, К. В. Процак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2017. – № 873. – С. 88–96.
16. Шпильовий В. А. Управління кредитним ризиком, як інструмент забезпечення економічної безпеки комерційного банку / В. А. Шпильовий, Н. В. Андрушкевич // Економіка і суспільство. – 2016. – №7. – с. 854-859.
17. World Development Indicators. The World Bank. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
18. Вовк В. Я. Кредитування і контроль / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко – К., 2008. – 463 с.
19. Подчесова В. Ю. Регламентация процесу управління кредитним ризиком / В. Ю. Подчесова, Я. М. Замашка // Молодий вчений. - 2015. - №2. – с. 11-15.
20. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

21. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Національного банку України від 30.06. 2016 р. № 351. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
22. Похилько С. В. Аналіз існуючих підходів щодо управління та мінімізації кредитного ризику банку / С. В. Похилько, В. М. Новіков // Вісник Сумського державного університету. – 2019. - №1. – с. 53-63.
23. Жежерун Ю. В. Формування резервів за кредитними операціями вітчизняних банків / Ю. В. Жежерун // Фінансовий простір. - 2018. №1. – с. 24-31.
24. Виноградня В. М. Аналіз напрямів управління банківськими ризиками на сучасному етапі / В. М. Виноградня, Н. М. Євтушенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – с. 29-34.
25. Закон України «Про фінансову реструктуризацію» від 14.06.2016 № 1414-VIII. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19>
26. Офіційний сайт Національного Банку України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123469&cat_id=123218
27. Рекомендації щодо роботи банків з позичальниками – фізичними особами, які мають заборгованість за споживчими кредитами та потрапили в скрутне фінансове становище : постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 461. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0461500-09>
28. Яременко О. Р. Проблемні кредити банків: сутність, сучасний стан та методи їх регулювання / О. Р. Яременко, Е. Ю. Лисенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - №8. – с.1080-1085.
29. Вергелюк Ю. Ю. Методи та інструменти управління кредитним ризиком при обслуговуванні корпоративних клієнтів банку / Ю. Ю. Вергелюк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - № 1. - С. 195-198. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2013_1_38
30. Аванесова Н. Е. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризику / Н. Е. Аванесова, Ю. М. Вознікова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – С. 956-961.

31. Брус С. І. Зменшення обсягів проблемних кредитів в Україні в умовах обмеженого інструментарію / С. І. Брус, Є. О. Бублик // Фінанси України. – 2017. – С. 76-90.
32. Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков, Д. С. Гайдукович // Фінанси України. – 2016. – С. 83-98.
33. Міщенко В. І. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Фінансовий простір. – 2015. – №2. – С. 77-84.
34. Рац О. М. Дослідження впливу якості кредитного портфелю на ефективність кредитної діяльності банку як складова моніторингу кредитного ризику / О. М. Рац // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2015. - №1/5. – с. 41-45.
35. Cucinelli, D. The impact of non-performing loans on bank lending behavior: evidence from the Italian banking sector / D. Cucinelli // Eurasian Journal of Business and Economics. – 2015. – p. 59-71.
36. Ekinici, R. The Effect of Credit Risk on Financial Performance of Deposit Banks In Turkey / R. Ekinici, P. Gulden // Procedia Computer Science. 2019. – p. 979-987.
37. Noman, AHM. The effect of credit risk on the banking profitability: A case on Bangladesh / AHM Noman, S. Pervin, M. M. Chowdhury, H. Banna // Global journal of management and business research. - 2015. – p. 41-48.
38. Yüksel, S. Determinants of the credit risk in developing countries after economic crisis: A case of Turkish banking sector / S. Yüksel // Global financial crisis and its ramifications on capital markets. - 2017. – p. 401-415.
39. Гуцал І. С. Теоретико-методологічні аспекти ризик-менеджменту банків / І. С. Гуцал // Економічний аналіз. – 2018. - №4. – с. 271-276.
40. Мороз Н. Тенденції кредитного ризику банківської системи та управління ним / Н. Мороз, Т. Селецька // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2019. - №1. – С.245-252.
41. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу / Г. І. Купалова. – К.: Знання, 2008. – 639 с.
42. Шило Ж. С. Управління кредитним ризиком комерційного банку / Ж. С. Шило // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2019. – С. 216-225.

43. Росола У. В. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України / У. В. Росола, Н. І. Щока, М. С. Ярмолюк // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2018. – С. 181-188.
44. Офіційний сайт АТ «Креді Агріколь банк». [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://credit-agricole.ua/>
45. Мінфін. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/>
46. Web-додаток Google Trends. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://trends.google.com.ua/trends/?geo=UA>
47. Данілова, Л. І., and В. В. Савочка. Стрес-тестування в системі ризик-менеджменту банку / Л. І. Данілова, В. В. Савочка // Економічний аналіз. – 2014. - С. 244-252. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_15%281%29_27
48. Тисячна, Ю. С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку / Ю. С. Тисячна // Проблеми економіки. – 2014. – с. 278-283.
49. Пернарівський, О. В. Використання експертних методів при оцінюванні системного ризику в банківській діяльності / О. В. Пернарівський, Ю. М. Орловська // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – С. – 52-57.
50. Галушак В. В. Страхування кредитних ризиків / В. В. Галушак // Економічні науки. – 2016. – С. 105-107.
51. Васильєва Н. О. Науково-практичні підходи до побудови системи управління кредитним ризиком банку / Н. О. Васильєва // Фінансовий простір. - 2018. - № 4. - С. 134-142. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_4_17
52. Назаренко, О. М. Основи економетрики / О. М. Назаренко. – К., 2004. – 392 с.
53. Рух фінансового капіталу в умовах фінансової глобалізації [Текст] : Навчально-науковий інститут фінансів економіки та менеджменту імені Олега Балацького ; звіт про НДР (проміжний) / керівн. І. Д. Скляр. - 2012. - 43 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34466>
54. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : Навчально-науковий інститут фінансів економіки та менеджменту імені Олега Балацького ; звіт про НДР (остаточний) / керівн. О. О. Захаркін. - 2018. - 79 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/73046>